

A Kovács Máté Alapítvány Kuratóriuma mellett működő Tanácsadó Testület javaslatai a
2021. évi Nívódíjra

Pallos Zsuzsanna: A könyvtárépítészet évszázadai (1. rész) In: Könyv és nevelés 22. évf. 2. sz. (2020.) 7-40

https://epa.oszk.hu/03300/03300/00031/pdf/EPA03300_konyv_es_neveles_2020_2_007-040.pdf

Pallos Zsuzsanna: A könyvtárépítészet évszázadai (2. rész) 61-99. In: Könyv és nevelés 22. évf. 3-4. sz. (2020.)

https://epa.oszk.hu/03300/03300/00032/pdf/EPA03300_konyv_es_neveles_2020_3-4_061-099.pdf

Átfogó, gazdagon illusztrált, de gondosan fogalmazott áttekintés, komoly tudományos háttérrel. Forrásértékű tanulmánynak gondolom. Az évszázadok során a könyvtárak építészeti megoldásai számos változáson mentek keresztül, az írott anyagokkal és a személyes használattal kapcsolatos elvárásoknak megfelelően, de a korszak uralkodó építészeti irányzatai és tágabb értelemben a társadalom rendelkezésére álló technológiák is alakították őket. Ezt a történelmi fejlődést követi a szerző a kezdetektől napjainkig, különösen alapos ázsiai kitekintéssel. A jelenbe érkezve kitér a korszerű könyvtár tervezés szempontjaira, vitatott megoldásokat is vizsgál, a jövőbe tekintésre is kísérletet tesz.

Bessenyei Ágnes: A Nemzeti Színház XIX. századi szövegekönyvei az Országos Széchényi Könyvtárban. A színházi szövegekönyv mint egyedi dokumentum katalógizálása. In: Könyvtári figyelő 30. (66.) évf. 4.sz. (2020.) 645-667

http://epa.oszk.hu/00100/00143/00363/pdf/EPA00143_konyvtari_figyelo_2020_04_645-667.pdf

Érdekes, speciális téma, amelynek bemutatása során mindvégig érzékelhető a személyes gyűjteményi elköteleződés, a hivatástudat öröme és a természetes igény a gyakorlati munka tapasztalatainak megosztására. A jól megírt, alapos tudományos háttérű munka az Országos Széchényi Könyvtár Színházi és Zenei Gyűjteményében található színházi szövegekönyvek katalógizálásának speciális követelményeit és folyamatát mutatja be a Nemzeti Színház 19. századi színházi szövegekönyveinek példáján. Ezek a forgatókönyvek mind színház-, mind könyvtörténeti szempontból egyedülálló dokumentumok, így nem katalógizálhatók a hagyományos könyvekre és könyvsorozatokra vonatkozó szabályok alapján. A tanulmány szerzője kísérletet tesz arra, hogy meghúzza a határvonalat a bibliográfiai leírás és a könyvtörténeti kutatás között.

Sánta Sára: Schönvisner István és a szombathelyi püspöki könyvtár megalapozása. In: Magyar Könyvszemle, 136. (2020.) 4. 303-315. p.

<https://epa.oszk.hu/00000/00021>

A tanulmány az 1777-ben alapított Szombathelyi Püspökség megszervezendő egyházmegyei könyvtárának kezdeti időszakát tárgyalja. Szily János püspök az állomány kialakításához igénybe vette Schönvisner István (1736-1818) egyetemi tanár, a pesti Egyetemi Könyvtár őre segítségét. Sánta Sára részletesen bemutatja a korabeli könyvbeszerzések módját, jellegét, majd ismerteti a gyűjtemény tematikus összetételét. Szily püspök és Schönvisner levelezéséből azonosított kötetek provenienciájának vizsgálata alapján pedig megkísérli tisztázni, mely

felosztatott szerzetesrendi könyvtárak könyveiből épülhetett fel a szombathelyi püspöki könyvtár első rétege. A tanulmány a vonatkozó szakirodalom mellett felhasználja a kéziratos forrásokat is. A szerző írásával folytatja korábban megkezdett kutatásait Schönvisner és Szily János kapcsolatáról (Az első magyar városmonográfia kiadása Schönvisner István és Szily János levelezése tükrében, Magyar Könyvszemle 2019.) Alapos. forrásokon nyugvó könyvtártörténeti tanulmány.

Dezső Krisztina: Patkovics József tisztifőorvos könyvgyűjteménye a Klimó Könyvtárban. Bibliogr. látjegyzetben. **In:** Orvosi könyvtárak. - 17. (2020) 4., p. 34-60. <https://drive.google.com/file/d/18s0HCcZGLwLP7OPOHpsdmHhXnuL7cLO1/view>

A tanulmány Pécs egykori tisztifőorvosának, Patkovics Józsefnek (1784-1857) a Klimó-könyvtárba került bibliotékáját mutatja be. A szerző megállapítása szerint 425 könyv és 7 folyóirat volt a bibliotékában, a kötetek 65 %-a német, 25 %-a latin nyelvű. 344 kötet orvostudományi volt, a fennmaradó 81 kötet vegyes tartalmú. Patkovics József pécsi tisztifőorvos könavadománya olyan könyvanyaggal gyarapította a püspöki könyvtár gyűjteményét, mely a korszak vidéki könyvtárai közötti összehasonlítás-ban is unikális anyagnak minősül, hiszen egy igen jelentős orvosi könyvtárat ajándékozott városának. Gyűjteménye az orvostudomány teljességét lefedte, valamennyi orvosi részdiszciplína művelője található magának tudományos igényű és jobbára friss eredményeket be-mutató műveket a polcokon. Adománya azért is jelentős, mert orvos kollégái számára kívánta kölcsönzéssel biztosítani, hogy kezükbe vehessék ezeket a műveket. A könyvtár működtetőjét, a pécsi egyházmegyét dicséri az, hogy élni tudott ezzel a lehetőséggel, és így jelentős részgyűjteménnyel gazdagították a könyvtár állományát.

Gombos Péter - Péterfi Rita - Csima Melinda - Domokos Áron: Időskorúak, seniorok olvasási kedve, olvasási palettája, olvasáshoz való viszonya, In: Anyanyelv-pedagógia, 13. 2. 2020., URL: <http://www.anyanyelv-pedagogia.hu/cikkek.php?id=836>

A tanulmány az elméleti alapok bemutatása után elsősorban két kutatás eredményeire hivatkozva próbál meg általános érvényű megállapításokat tenni az időskorúak olvasásával, olvasáshoz, irodalomhoz való viszonyával kapcsolatban. A kutatás az alapvető kérdések mellett (például mennyit és mit olvasnak az idősek) különös figyelmet szentel a korosztály műfaji érdeklődésének, a „nem olvasóknak”, illetve a nem olvasás indokainak ebben a klaszterben. Az eredmények közül kiemelendő, hogy a megkérdezettek – miközben alig 2%-uk rendelkezik e-olvasóval – 12 %-a olvasott már könyvet laptopon, illetve az is, hogy a korosztály műfaji érdeklődése láthatóan megváltozott a korábbi mérésekben tapasztaltakhoz képest. Fontos adat, hogy a saját bevallásuk szerint sem olvasók majdnem negyede a meggyengült látására hivatkozott, ugyanakkor egyértelműen mérhető a televízió erős „elszippantó hatása” is a könyvkultúrától. A tanulmány figyelemreméltó hozzájárulás egy eddig meglehetősen mostohán kezelt réteg olvasási szokásainak mélyebb megismeréséhez.

Bajzáthné Tóth Zsófia Eszter: Látássérült felnőttek olvasási szokásai Heves megyében. In: Könyv és nevelés, 2020. 1. 27-62.

<https://folyoiratok.oh.gov.hu/konyv-es-neveles/latasserult-felnottek-olvasasi-szokasai-heves-megyeben>

A többségi társadalom embere számára természetes, hogy a mindennapok során számtalan írott információval találkozik, ezeket könnyedén feldolgozza, értelmezi. Általánosan elmondható, hogy az írott szöveg a tájékozódás egyik alapvető eszköze. A látássérült személyek számára az írott szöveg használata, az olvasás bár értelemszerűen nehezebb, de nem teljesen kizárt. A technikának köszönhetően többféle lehetőség áll a látássérült személyek rendelkezésére. A tanulmány arra keresi a választ, hogy milyen eszközöket használnak a

látássérültek, élnek-e a közgyűjtemények nyújtotta lehetőségekkel, milyen mértékben könnyíti meg életüket a modern technika. Az alapos, minden részletre kiterjedő tanulmány bemutatja a látássérültek klasszikus információ használatát, majd rátér az általa végzett kutatás bemutatására. A vizsgálat végkövetkeztetése, hogy a látássérült személyek nagy része nincs tisztában a könyvtárak által nyújtott lehetőségekkel. Ezek erősítése, fejlesztése mindkét félnek, a látássérülteknek és a könyvtáraknak is feladat. Fontos hozzájárulás a tanulmány az egyik legnehezebb sorsú hátrányos helyzetű réteg információszerzési szokásainak megismeréséhez.

Virágos Márta: "A nyílt tudomány (Open Science) műveléséhez szükséges kutatói és könyvtárosi készségek In: Debreceni szemle Ú.f. 28. évf. 4. (2020), p. 389-401. http://szemle.unideb.hu/wordpress/wp-content/uploads/01-13-DSZ_2020_4_v6-1-13.pdf

Az elmúlt húsz esztendőben megjelent új technológiák jelentősen átforgalmazták a kutatási eredmények terjesztésének módszereit. Az Open Science, vagyis a nyílt tudomány napjaink egyik legaktuálisabb témája, de hogy pontosan mit is értünk a fogalmon, az értelmezés és felfogás kérdése. A kifejezés háttérében az a nemes szándék áll, hogy a nyilvánosság számára hozzáférhetővé kell tenni a tudományos információkat a kutatási folyamat minden egyes szakaszában az adatgyűjtéstől kezdve az eredmény végleges publikálásig engedélyezve az újrahasonosítást, a reprodukálást, a terjesztést. Tehát beletartozik az adatok, forráskódok és módszerek megosztása, a szakmai bírálat átláthatósága, a publikációhoz való nyílt hozzáférés és tudományos felvilágosítás. Mindezekben a könyvtáraknak és a könyvtárosoknak is fontos, meghatározó szerepe van. Kialakulóban van az adat-könyvtáros és erre az oktatásnak is fel kell készülni. A hazai könyvtáros képzés az elmúlt 10 esztendőben több kihívással is szembe kellett nézzen: egyrészt túl magas felvételi követelményt támasztottak a hallgatókkal szemben (több éven át emelt szintű informatikai érettségi), másrészt jelentősen csökkent a felvételizők száma – ami kis meritési lehetőséget eredményezett. Negatívan hatott a szakmára az is, hogy radikálisan fogyott a mesterszakra jelentkezők száma. Pozitívumként tekinthető, hogy témánk szempontjából olyan lényeges választható szakirányok jelentek meg a képzési hálóknak, mint például: humán-informatika (tartalomszolgáltató); információ- és tudásmenedzsment; kutatás-fejlesztési információmenedzser; tartalomfejlesztő menedzser. Ahhoz, hogy megfelelő szakemberek kerüljenek ki a „piacra” természetesen a képzés tényleges tartalma a kulcs, vagyis, hogy nálunk is megtörténjen az adat-könyvtáros specializáció bevezetése és akkreditációja. Fontos írás, egy aktuális témához való értékes hozzájárulás.

Szépvolgyi Katalin: Könyvtár a kertben, kert a könyvtárban – zöld komplexitás egy közkönyvtár életében. Az Óbudai Platán Könyvtár zöld könyvtári törekvései. In: Könyv, Könyvtár, Könyvtáros, 29. (2020) 5. 19-27. p. https://epa.oszk.hu/01300/01367/00328/pdf/EPA01367_3K_2020_05_19-27.pdf

Az Óbudai Platán Könyvtár a napjainkban mind fontosabbá váló környezetvédelem ügye mellett elkötelezett intézmény. A bibliotéka 2016 óta küldetésének tekinti a fenntartható fejlődés, a környezetvédelem, a környezettudatos szemlélet propagálását. Törekvései elismerését jelzi, hogy 2020-ban elnyerte az IFLA és az ENSLUB Zöld Könyvtár Díját. A cikk részletesen ismerteti a könyvtár környezetvédelmi programjait, rendezvényeit. Megkönnyíti ezen célok elérését, hogy 2018 óta egy helyi műemléki védettség alatt álló, roppant korszerűen és főleg környezetbarát módon felújított épületben működik és a belső terekhez csatlakozik egy közel 600 m² alapterületű kert. A könyvtár számos új, a környezetvédelemhez kapcsolódó szolgáltatást alakított ki (szabadtéri olvasóterem a kertben, magkönyvtár: a tájfajta növénymagok kölcsönzése, szolgáltatása stb.) A cikk jó stílusban, érdekesen mutatja be ezt a még meglehetősen ritka, ám a jövő szempontjából roppant jelentős terület könyvtári szolgáltatását.

Joó Anikó: Saecula lectionis. Az olvasás örök? : kitekintés az olvasás tér-idő dimenziójára. Bibliogr.In: Mediárium. – 14. (2020) 1/3., p. 95-108. https://derek.drhe.hu/105/1/Medi%C3%A1rium_2020_1-3_szerk%20jav%200911belivek-arch.pdf

A tanulmány az olvasás múltját, jelenét és jövőjét vizsgálja. Megállapítása szerint a legnagyobb gond az, hogy az olvasást mint leggyakrabban végzett szabadidős tevékenységet az internetezésen, tévénézésen, barátokkal való beszélgetésen és zenehallgatáson túl a „semmi különös, csak úgy elvagyok” szabadidő eltöltési alternatíva is megelőzi. Ez azért okoz gondot, mert az írás és olvasás, az írott és a szóbeli információ átadásának, az információ térbeli és időbeli megosztásának képessége, mára az emberiség egyik legjelentősebb humán tőkéjévé, fejlődésének alapvető feltételévé vált. A tanulmány áttekinti az olvasás eddigi módjait: közösségi tevékenységből magányos foglalatossággá vált, a hangos olvasás elnémult, az intenzív olvasást felváltotta, az extenzív olvasás, a kézzel írott szöveget kiszorította a nyomtatás, a nyomtatott alfabetikus szöveget pedig kezdi háttérbe szorítani a bitek segítségével binárisan tárolt vizuális és auditív elemeket is tartalmazó digitális információ. A szöveg és az olvasó közé beékelődik az eszköz, és mindezek hatására megváltozik az olvasás értelmezése, a hagyományos, a dekódolást hangsúlyozó olvasási modelleket felváltja a kognitív, és legújában a metakognitív megközelítés. A 21. században az olvasás ügyét is érintő további paradigmaváltás az emberi kommunikáció paradigmaváltása.

Varga Balázs: Az 1956-os forradalom és szabadságharc a korabeli amerikai magyar lapok tükrében. In: Honismeret, 2020. 1. 33-39. p.

https://honismeret.hu/sites/default/files/media/document/2020/02/18/honismeret_2020_1_szam.pdf

A tanulmány két amerikai magyar lap, a Délamerikai Magyarság és a Szabad Magyarság forradalommal kapcsolatos cikkeit tárgyalja. Mindkét orgánus rendkívüli érdeklődést tanúsított a forradalom és szabadságharc eseményei iránt. Mindkét lap beszámolóiból egyértelműen visszaköszön a szabadságharcosok céljaival, értékeivel való azonosulás és a szovjet hatalommal, valamint a forradalom leverése utáni – Kádár János nevével fémjelzett – új vezetéssel szembeni nyílt ellenszenv. Az újságok bőséges terjedelemben tárgyalják azokat a tüntetéseket, kezdeményezéseket, melyek a nyugati országokra, elsősorban az USA-ra, valamint az ENSZ-re helyeztek nyomást, hogy nyújtsanak segítséget a magyaroknak a szovjet megszállókkal szemben. Szintén küldetésüknek érezték a magyar menekültek támogatását, új hazájukba történő beilleszkedésük megkönnyítését. Mindkét sajtóorgánus a forradalom leverése utáni hónapokban, sőt, években is folyamatosan foglalkozott – hol kisebb, hol nagyobb terjedelemben – a magyar nép ügyével, bízva abban, hogy belátható időn belül eljön az idő, amikor Magyarország valóban szabad, független ország lehet. A tanulmány nem kifejezetten könyvtári vonatkozású, sajtó- és politikatörténeti írás, de összességében megfelel a Kovács Máté Alapítvány Kuratóriuma által kitűzött céloknak.